

Warszawa, dnia 13.05.2022 roku

Prof. dr hab. Katarzyna Szczepańska
Politechnika Warszawska
Wydział Zarządzania

RECENZJA rozprawy doktorskiej

mgr Sylwii Wit vel Wilk

pod tytułem:

„Własność przemysłowa jako narzędzie osiągnięcia przewagi konkurencyjnej”.

Wstęp

Recenzję sporządzono na podstawie uchwały Rady Naukowej Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 23.03.2022 roku.

Problematyka praw własności jest jednym z przedmiotów dyskusji naukowych o rozwoju gospodarczym i efektywności ekonomicznej przedsiębiorstw w gospodarce opartej na wiedzy. Z perspektywy ekonomicznej, wykorzystanie przez podmioty rynku własności przemysłowej sprzyja m.in. dyfuzji wiedzy w gospodarce, zarówno lokalnej, jak i globalnej, co bezpośrednio stymuluje jej rozwój techniczno – technologiczny. Koncentracja aktywności podmiotów rynku na tych sferach badawczo - rozwojowych, które potencjalnie są najbardziej opłacalne jest jedną z charakterystyk zarządzania współczesnym przedsiębiorstwem, szczególnie w koncepcji Przemysłu 4.0. Bez wątpienia własność przemysłowa jest jednym z nośników wartości ekonomicznych a innowacje mogą w różnym stopniu wpływać na powstanie, utrzymanie czy rozwój przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa na rynku.

Poszczególne elementy własności przemysłowej chronionej prawem mogą być bezpośrednim źródłem przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa rozważanej według kryterium kosztów i zróżnicowania (np. patenty). Własność przemysłowa ujmowana w perspektywie innowacji produktowych może być uznana za źródło przewagi konkurencyjnej przedsiębiorstwa w aspekcie jego wyróżniających zdolności. Natomiast kluczowe kompetencje przedsiębiorstwa tworzące nowe produkty czy technologie mogą być źródłem

HP

przewagi konkurencyjnej, o ile będą one: unikatowe, istotnie wpływające na wartość produktu, możliwe do wykorzystania w wielu produktach i na wielu rynkach.

Innowacyjność przedsiębiorstwa rozumiana, jako podejmowanie działań zorientowanych na innowacje i budowanie trwałej przewagi konkurencyjnej opartej na innowacjach łączy aspekty operacyjnego i strategicznego zarządzania. Natomiast do czynników zewnętrznych oddziałujących na poziom innowacyjności przedsiębiorstwa należą m.in. narzędzia polityki innowacyjnej państwa (np. regulacje prawne, kontrola monopolu, ochrona własności intelektualnej). Pojęcie innowacyjności przedsiębiorstwa jest również związane z: (a) pojęciem kapitału intelektualnego, ponieważ jego elementem jest kapitał organizacyjny, który tworzy m.in. innowacyjność, (b) prawem własności intelektualnej, którego elementem są prawa własności przemysłowej obejmujące m.in. patenty na wynalazki, wzory użytkowe, wzory przemysłowe, znaki towarowe.

Ekonomiczny i prawny kontekst własności przemysłowej jest bezpośrednio związany z zarządzaniem organizacją, ponieważ z jednej strony dotyczy m.in. wydatków na badania i rozwój, których efektem są innowacje (np. produktowe, technologiczne). Z drugiej strony jest zorientowany na rynkowe wykorzystanie ochrony własności przemysłowej, jako narzędzia wspierającego wzrost przychodów poprzez realizację określonej strategii innowacji. Może ona być rozpatrywana w ujęciu wąskim (strategia funkcjonalna) lub szerokim (strategia organizacji). Ze względu na to, że komercjalizacja innowacji wpływa na wzrost wartości przedsiębiorstwa (np. poprzez wzrost wyniku na działalności operacyjnej), innowacje mogą być również przedmiotem obrotu gospodarczego.

Ocena merytoryczna

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska porusza aktualną problematykę własności przemysłowej w ujęciu kilku dyscyplin naukowych: ekonomii, nauk prawnych oraz nauk o zarządzaniu i jakości. Uzasadnia to interdyscyplinarny charakter rozprawy w dziedzinie nauk społecznych.

Doktorantka słusznie wykazuje w rozprawie kontekst ekonomiczny innowacji oraz koncepcje w zarządzaniu organizacją (zarządzanie: strategiczne i operacyjne, kapitałem intelektualnym), z których wyprowadza prawidłowe dociekania naukowe dotyczące innowacji z odniesieniami do ich aspektów prawnych. Uzasadnia to twierdzenie, że podjęta przez Doktorantkę problematyka jest zgodna z obszarami współczesnej wiedzy oraz z nurtami badań naukowych w dziedzinie nauk społecznych a tym samym ważna zarówno dla teorii, jak

i praktyki zarządzania przedsiębiorstwem, jak również wypełnia lukę poznawczą w zakresie związków między ekonomicznymi, zarządczymi i prawnymi aspektami własności przemysłowej polskich przedsiębiorstw.

Rozprawa doktorska, w formie maszynopisu, zawierająca 303 strony, składa się z: wprowadzenia, pięciu rozdziałów, bibliografii (225 pozycji właściwie dobranej literatury, w większości w języku polskim, aczkolwiek stosunkowo mała jest liczba publikacji w języku angielskim wydanych po 2015 roku) oraz spisów (skrótów, rysunków, wykresów, tabel, załączników). W załącznikach przedstawiono *ramowe scenariusze* wywiadu indywidualnego i grupowego (s. 300 i 302).

Z tytułu rozprawy doktorskiej wynika, że własność przemysłowa jest narzędziem osiągania przewagi konkurencyjnej. Tak szeroko sformułowany tytuł sugeruje, że zostanie przedstawiona argumentacja uzasadniająca to twierdzenie w odniesieniu do różnych rynków i ich podmiotów oraz przewag konkurencyjnych. Innymi słowy zostanie przedstawiony sposób, w jaki zdefiniowany zakres własności przemysłowej wpłynął na osiągnięcie przez określone przedsiębiorstwa określonej przewagi konkurencyjnej na określonym rynku lub rynkach w określonym czasie. Z tego powodu tytuł rozprawy doktorskiej nie w pełni odpowiada jej treści przy braku określenia zakresu przedmiotowego.

Przyjęty cel poznawczy rozprawy został różnie sformułowany: „*eksploracja własności przemysłowej w kategorii ekonomiczno – regulacyjnego narzędzia służącego uzyskaniu i ochronie rynkowej przewagi konkurencyjnej*” (s. 2), „*eksploracja i wyjaśnienie zjawiska własności przemysłowej (innowacji) w kategorii ekonomiczno – regulacyjnego narzędzia służącego uzyskaniu i ochronie rynkowej przewagi konkurencyjnej*” (s. 14). W związku z tym spójność sformułowań celu poznawczego z tytułem rozprawy nie jest zupełna.

Sformułowano trzy cele użyteczne rozprawy (s. 15). Pierwszy cel został osiągnięty z zastrzeżeniem, że rekomendacje dotyczą kierunków działań służących wzrostowi: skuteczności ochrony własności przemysłowej polskich przedsiębiorstw. Drugi cel został częściowo osiągnięty, ponieważ nie określono założeń modelu oraz nie scharakteryzowano jego elementów. Trzeci cel nie został osiągnięty, ponieważ nie przedstawiono założeń projektu strategii opartej na regulacyjnej własności przemysłowej. Przedstawiono model strategii D IP (s. 267), który nie jest poprawny metodologicznie, ponieważ model w sensie semantycznym, aczkolwiek opracowany na podstawie teorii, nie zawiera ani przyporządkowania elementów, ani relacji stanowiących przedmiot modelu (rysunek 38 jest ilustracją graficzną treści zawartych na s. 265-266).

We wprowadzeniu przedstawiono: znaczenie własności przemysłowej i identyfikację potrzeb w zakresie badań naukowych w obszarze jej rynkowego oddziaływania, cele rozprawy w podziale na: poznawczy (1), użyteczny (3), strukturę procesu badawczego, terminologię oraz strukturę rozprawy.

Rozdział 1 – Własność przemysłowa w ujęciu ekonomicznym zawiera przegląd charakterystyk innowacji w ujęciu ekonomicznym i zarządzania. Wyjaśniono pojęcie innowacji oraz przedstawiono ich rodzaje z pominięciem systematyki kryteriów klasyfikacji. Przedstawiono siedem modeli procesu innowacji, przy czym szczegółowo scharakteryzowano elementy tylko jednego (s. 72 – 73). Szczegółowo wyjaśniono aspekty prawne związane z innowacjami z uwzględnieniem regulacji europejskich.

Rozdział 2 – Własność przemysłowa w ujęciu regulacyjnym przedstawia zagadnienia związane z ochroną:

- a. wynalazku (z uwzględnieniem charakterystyki systemów patentowych: romański, germański, rekombinowany). Wyjaśniono powody uzasadniające ochronę patentową z uwzględnieniem teorii: zachęty, prawa naturalnego, ujawnienia, zysku. Omówiono pojęcie patentu wynalazku według kryteriów: efektywności, formy korzystania, ograniczeń (czasowych, terytorialnych, przedmiotowych). Przedstawiono klasyfikacje roszczeń wynikających z ochrony patentowej oraz przesłanki unieważnienia patentu;
- b. wzoru użytkowego i znaku towarowego oraz przesłanki unieważnienia prawa ochronnego;
- c. wzoru przemysłowego oraz przesłanki unieważnienia prawa z rejestracji.

Scharakteryzowano procedury regulujące tryb unieważniania i stwierdzania wygaśnięcia praw własności przemysłowej.

Rozdział 3 – Obszary przewagi konkurencyjnej dotyczy wyjaśnienia pojęć: konkurencja, konkurencyjność, zdolność konkurencyjna (zdolność do konkurowania), potencjał oraz system konkurencyjności. Scharakteryzowano rodzaje konkurencji, przedstawiono przykłady mierników konkurencyjności. Omówiono determinanty przewagi konkurencyjnej w ujęciu mikroekonomicznym i makroekonomicznym. Dokonano przeglądu definicji strategii przedsiębiorstwa, jej istotę i rodzaje. Podano klasyfikację metod analizy strategicznej przedsiębiorstwa. Przedstawiono opis analizy konkurencji oraz ograniczenia i wskaźniki innowacyjności. Scharakteryzowano wybrane strategie innowacji. Zaprezentowano przegląd definicji kapitału intelektualnego oraz ogólnie opisano metody jego pomiaru. Wskazano na strategie: ochrony zasobów intelektualnych (innowacji), komercjalizację praw własności intelektualnej (innowacji) transferu technologii oraz egzekucji praw własności intelektualnej.

Rozdział 4 – Metodyka badań empirycznych zawiera opis kontekstu teoretycznego badań, jego związku z pytaniami badawczymi oraz uzasadnienie wyboru metod badawczych wraz z ich charakterystykami. Przedstawiono opis wyników badań poznawczych i empirycznych, w którym brakuje danych ilościowych.

Rozdział 5 – Wnioski, rekomendacje, ograniczenia badawcze i przyszłe kierunki badań zawiera: pięć wniosków ogólnych oraz trzy wnioski szczegółowe. Prawidłowo scharakteryzowano ograniczenia badawcze. Zaproponowano sześć kierunków prowadzenia badań naukowych związanych z zakresem przedmiotowym rozprawy doktorskiej. W zakończeniu przedstawiono syntezę wniosków z przeprowadzonych badań, co można uznać za odniesienie się do wszystkich zagadnień dotyczących tematu, zakresu i przedmiotu rozprawy.

Stwierdzam poprawność konstrukcji rozprawy z zastrzeżeniami. Niektóre rozdziały, mogłyby być połączone ze względu na: (a) zbyt małą objętość tekstu (np. 2.1.2 z 2.1.3 pod tytułem „Cechy patentu”), (b) spójność tematyki (np. 3.1.5 z 3.1.6). Nie zawsze: (a) rozdział posiada oznaczenie w spisie treści rozprawy (np. s. 249, 265), (b) tytuł rozdziału odpowiada jego treści (np. tytuł rozdziału 2.1.3.5. dotyczy kategorii wynalazków a w treści rozdziału zawarto rozważania dotyczące monopolu patentowego). Natomiast część treści rozdziału 2.1.3.6 (s. 99-101) nie jest spójna z jego tytułem a umieszczenie załącznika nr 2 nie jest zasadne w kontekście zapisów na s. 237-238.

Doktorantka nie zawsze podejmuje dyskusję polemiczną dotyczącą zagadnień związanych z przedmiotem rozprawy szczególnie w podsumowaniach rozdziałów części teoretycznej, która uprawniała do podjęcia pogłębionej dyskusji i formułowania, uzasadniania wniosków. Niemniej jednak docieklivość naukową Doktorantki cechuje poprawny dobór i wykorzystanie materiałów źródłowych, szczegółowe objaśnianie poruszanych zagadnień. Tym samym Doktorantka wykazała się pogłębioną wiedzą w zakresie przedmiotowym rozprawy doktorskiej.

Sposób prezentacji treści (poziom naukowego objaśniania, redakcja tekstu) zawiera usterki. Struktura i precyzja wypowiedzi nie zawsze są zachowane, podobnie jak spójność i poprawność stosowanej terminologii, która budzi zastrzeżenia (np. Doktorantka: zamiast używać terminu „organizacja” lub „przedsiębiorstwo” używa terminu potocznego „firma”, terminy: „zagadnienie”, „kwestia” myli z terminem „zjawisko”, zamiast pojęcia „w naukach o zarządzaniu i jakości” używa terminu „w doktrynie nauk o zarządzaniu”). Powoduje to obniżenie poziomu naukowego objaśniania, podobnie jak niepełny opis oznaczeń we wzorze (nieponumerowany, s. 97). Występują usterki redakcyjne w tytułach: rysunków (np. 8, 14,

20), wykresów (np. 4, 5, 8, 10-12, 14-16, 19, 20), tabel (np. 6, 8). Opis źródeł nie wszystkich ilustracji graficznych uwzględnia powołania na strony (np. rysunki: 3, 9, 13; wykresy: 1, 2, 4) lub jest błędny (np. wykres 5, rysunek 24). Tytuł rysunku 4 jest sprzeczny z wprowadzeniem do niego. Tytuły rysunków 8 i 19 są błędnie sformułowane w stosunku do zaprezentowanych treści. Zasadność zamieszczenia: wykresu 4 jest wątpliwa ze względu na brak odniesienia do wskaźnika patentów w Polsce, podobnie jak rysunku 24 ze względu na brak bezpośrednich związków z treścią rozdziału. Nie zawsze została omówiona treść ilustracji graficznych i niekiedy występuje brak sformułowania wniosków. Nie we wszystkich przypadkach podawane są numery stron z przywoływanych w tekście publikacji naukowych.

Pomimo wymienionych usterek w prezentacji treści stwierdzam dobrą znajomość stanu wiedzy w podjętym temacie rozprawy, wykorzystanie wyników badań dotyczących innowacji i praw ochronnych w skali krajowej oraz zadowalający sposób prezentacji treści, który w większości odpowiada standardom opracowania naukowego. Nowością w kontekście poznania naukowego jest uwzględnienie prawnego aspektu rozważań dotyczących wielu zagadnień (innowacji, innowacyjności, konkurencyjności).

Ocena metodologiczna

Obszar badawczy został określony, jako „*zagadnienia dotyczące innowacyjności i własności przemysłowej w aspekcie ich ekonomicznych zależności i celów*” (s. 11), który „*dotyczy poziomu mikro (przedsiębiorców biorących udział w charakterze stron w postępowaniu spornym)*” (s. 14) i „*zagadnienia związane z wykonywaniem zadań statutowych przez centralny organ administracji publicznej*” (s. 18). Brak jednoznaczności sformułowania obszaru badawczego (s. 236) jest usterką w przygotowaniu badań.

Zakres podmiotowy badań obejmuje: rzeczników patentowych stron postępowania, przewodniczących Kolegiów orzekających ds. spraw spornych w Urzędzie Patentowym Rzeczypospolitej Polskiej oraz ekspertów zajmujących się unieważnianiem praw wyłącznych.

Zastosowano metodę doboru celowego dla próby $N=25$ (s. 238) i właściwie scharakteryzowano jednostki jej doboru, ale nie podano struktury ilościowej próby badawczej. Ze względu na to, że próba jest nieprobabilistyczna, nie można było zastosować tradycyjnych narzędzi wnioskowania statystycznego. Zakres przestrzenny badania obejmuje „*krajowy rynek*” a zakres przedmiotowy obejmuje „*innowacje zabezpieczone prawem własności przemysłowej*” (s. 14). Zakres czasowy badania dla: (a) wywiadów wynosił

41

jedenaste miesiące - od czerwca 2020 roku do kwietnia 2021 roku, (b) obserwacji uczestniczącej wynosił dziewięć miesięcy - od kwietnia 2019 roku do 31 grudnia 2019 roku.

Problem badawczy nie został jednoznacznie wskazany, ponieważ jest sformułowany, jako: (a) „ocena efektywności własności przemysłowej, jako narzędzia służącego do osiągnięcia przewagi konkurencyjnej przedsiębiorcy” (s. 2), (b) „identyfikacja i ocena efektywności własności przemysłowej, jako narzędzia służącego osiągnięciu przewagi konkurencyjnej” (s. 15), (c) „eksploracja i wyjaśnienie zjawiska własności przemysłowej w kategorii ekonomiczno – regulacyjnego narzędzia służącego uzyskaniu i ochronie rynkowej przewagi konkurencyjnej” (s. 264), co jest podobne do sformułowanego celu rozprawy doktorskiej – „eksploracja własności przemysłowej w kategorii ekonomiczno – regulacyjnego narzędzia służącego uzyskaniu i ochronie rynkowej przewagi konkurencyjnej” (s. 2). Ponadto sformułowanie problemu badawczego budzi wątpliwości, ponieważ nie ma on postaci ani zdania twierdzącego, ani pytającego. Opis problemu badawczego należy uznać za wystarczający do przeprowadzenia badań naukowych, tym samym potwierdzona została zasadność podjęcia problemu badawczego w aspekcie jego wartości naukowej w naukach o zarządzaniu i jakości. Niemniej jednak nie określono celu przeprowadzonych badań (s. 236).

Sformułowano sześć pytań badawczych (s. 16). Pierwsze, drugie i czwarte pytanie badawcze zostały poprawnie sformułowane i mają bezpośredni związek z obszarem badawczym, aczkolwiek w pierwszym pytaniu badawczym nie wskazano rodzaju przewagi konkurencyjnej a w czwartym pytaniu badawczym brakuje uszczegółowienia dotyczącego np. wyboru rodzaju strategii innowacji. Trzecie i piąte pytanie badawcze, chociaż poprawnie sformułowane wykraczają poza obszar badawczy. Szóste pytanie badawcze zostało prawidłowo sformułowane, ale zawiera błąd terminologiczny, polegający na tym, że pojęcie „strategia zarządzania innowacyjnością” (s. 16) powinno być zastąpione przez „strategia innowacji”. Związek pytań badawczych z pytaniami znajdującymi się w narzędziach badawczych (s. 300-303) nie zawsze jest ścisły i bezpośredni, aczkolwiek pytania w narzędziach badawczych cechuje trafność (treściowa, teoretyczna). Natomiast konstrukcja narzędzi badawczych zawiera błędy formalne (np. brak ciągłości w numeracji pytań) oraz logiczne (np. pyt. 1 i 6, s. 300).

Struktura i opisy etapów procesu badawczego (s. 19) zawierają błędy metodologiczne dotyczące koncepcji badań (sformułowanie problemu badawczego, brak przeprowadzenia pilotażu narzędzi badawczych) oraz ich realizacji (brak ilościowego opisu wyników badań). Niemniej jednak można potwierdzić ogólną wiedzę Doktorantki o procedurze badawczej.

Poprawnie zastosowano następujące metody badawcze: analizę piśmiennictwa, badanie dokumentów oraz sondaż diagnostyczny z jego techniką: wywiad z wykorzystaniem narzędzia badawczego – kwestionariusza wywiadu indywidualnego. Powołano się na przeprowadzenie obserwacji uczestniczącej bez podania jej wytycznych oraz przedstawienia w załącznikach rozprawy doktorskiej raportu (protokołu) z obserwacji. Wszystkie metody i techniki badawcze są właściwe do prowadzenia badań w dziedzinie nauk społecznych. Niemniej jednak wśród wymienionych metod badawczych znajdują się „wywiady antropologiczne (otwarte), pogłębione, indywidualne” (s. 16). Zasadność powoływania się na nie w kontekście opisu przedmiotu badań i próby badawczej budzi istotne wątpliwości. Ponadto materiał badawczy uprawniał do przedstawienia wyników badań w postaci wykresów struktury, co jest właściwe w badaniach społecznych. Należy stwierdzić, że umiejętności Doktorantki opracowania i weryfikacji narzędzi badawczych są raczej zadowalające a prezentacji wyników badań są zadowalające.

Ocena końcowa

W ostatecznej ocenie rozprawy doktorskiej mgr Sylwii Wit vel Wilk stwierdzam, że podjęta przez Doktorantkę problematyka stanowi przyczynek do dyskusji o obszarach wiedzy naukowej, kontekście (mikroekonomicznym, makroekonomicznym), czynnikach (zewnątrznych, wewnętrznych) wpływających w polskiej gospodarce na innowacyjność przedsiębiorstw, której wynikiem są elementy własności przemysłowej chronione prawnie. Podjęte przez Doktorantkę rozważania teoretyczne dotyczące innowacji na tle ekonomii, nauk prawnych, o zarządzaniu i jakości są w pełni uzasadnione. Posiadana przez Doktorantkę wiedza jest wystarczająca do opisu badanych stanów, zjawisk czy procesów w zarządzaniu innowacjami. Podejście poznawcze zaprezentowane w rozprawie oceniam pozytywnie na poziomie naukowym stawianym rozprawom doktorskim. Natomiast walory aplikacyjne rozprawy dotyczą przede wszystkim sformułowanych rekomendacji. Tym samym można potwierdzić, że rozprawa doktorska zawiera ogólną wiedzę teoretyczną w dyscyplinie nauk o zarządzaniu i jakości.

Istota sformułowanych pytań badawczych, wynikających z opisowo przedstawionego problemu badawczego, odzwierciedla zarówno możliwości, jak i ograniczenia potwierdzenia związków między innowacjami a przewagą konkurencyjną przedsiębiorstwa ujmowaną w wielu aspektach (zarządczym, prawnym, ekonomicznym).

Wykazanie się przez Doktorantkę praktyczną umiejętnością posługiwania się wybranymi metodami badawczymi jest podstawą stwierdzenia możliwości prowadzenia dalszych badań naukowych.

Poziom naukowego objaśniania, pomimo usterek, należy ocenić pozytywnie za wyjątkiem usterek dotyczących krytycznej analizy prezentowanych treści w kontekście rozumowania dedukcyjnego (wnioskowanie, dowodzenie). Inne usterki (np. w konstrukcji rozprawy, budowie narzędzi badawczych) nie obniżają w znaczący sposób walorów pracy. Rozwiązanie problemu naukowego jest oryginalne i wzbogaca perspektywy poznania naukowego w zakresie problemu badawczego. Rozprawa doktorska zawiera wszystkie elementy pracy naukowej, aczkolwiek o różnym poziomie poprawności metodologicznej.

Ogólna ocena stopnia przygotowania Doktorantki do pracy naukowej jest pozytywna.

Wniosek końcowy

Po zapoznaniu się z treścią rozprawy doktorskiej mgr Sylwii Wit vel Wilk pod tytułem „*Własność przemysłowa jako narzędzie osiągnięcia przewagi konkurencyjnej*” oceniam ją pozytywnie i **stwierdzam, że spełnia ona warunki stawiane rozprawom doktorskim** określone w art. 13 pkt. 1 i 6 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2003 r. Nr 65, poz. 595 z późn. zm.).

Wnioskuje do Rady Naukowej Dyscypliny Nauki o Zarządzaniu i Jakości Uniwersytetu Warszawskiego o dopuszczenie rozprawy doktorskiej do publicznej obrony.

